

zaterdag

29.04.2017

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Katie Verstockt

zondag

30.04.2017

15.00 Concertzaal

14.15 Inleiding door

Katie Verstockt

Requiem / Shahrzad

Ballet Vlaanderen / Sidi Larbi Cherkaoui
& Jonah Bokaer

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Shahrazad

Jonah Bokaer: choreografie & visuals
Nikolay Rimsky-Korsakov (1844-1908):
Sheherazade, symfonische suite,
opus 35 (1888): muziek

1. Largo e maestoso – Allegro non troppo
2. Lento – Andantino – Allegro molto
– Con moto
3. Andantino quasi allegretto – Pochissimo
più mosso – Come prima – Pochissimo
più animato
4. Allegro Molto – Vivo – Allegro non troppo
maestoso

Azzedine Alaïa: kostuumontwerp

Aaron Copp: lichtontwerp

Youness Anzane: dramaturgie

Szabolcs Pataki: artistieke medewerking

Dominic Grier: muzikale leiding

Symfonisch Orkest Opera Vlaanderen
(opname): orkest

Drew Jacoby – James Waddell

Ruka Nakagawa / Joëlle Auspert,**
Ana Carolina Quaresma, Aiko Tanaka,
Astrid Tinel, Nicola Wills, Viktor Banka,
Claudio Cangialosi, Brent Daneels,
Hector Ferrer, Enrico Vanroose,

Juliano Nunes, Sébastien Tassin: dans

**leerlinge Koninklijke Balletschool Antwerpen,
29 april

Jonah Bokaer is een United States Artists
Fellow in Dance (Ford Foundation) en ver-
kreeg voor het project *Shahrazad* de steun
van het New York University Center for
Ballet and the Arts (Mellon Foundation)

Requiem

Sidi Larbi Cherkaoui: choreografie
Wim Henderickx (1962)
Requiem (2016), gebaseerd op
Gabriel Fauré (1845-1924), Requiem,
opus 48 (1877): muziek

Sidi Larbi Cherkaoui, Fabiana Piccioli:
decorontwerp
Sander Loonen: assistentie decorontwerp
Greta Goiris: kostuumontwerp
Fabiana Piccioli: lichtontwerp
Jason Kittelberger: assistentie choreografie
Koen Bollen: dramaturgie

Joëlle Auspert, Juliet Burnett, Nini
de Vet, Lara Fransen, Drew Jacoby,
Fiona McGee, Ruka Nakagawa,**
Nancy Osbaldeston, Anastasia Paschali,
Emmi Pennanen, Aki Saito, Acacia
Schachte, Aiko Tanaka, Astrid Tinel,
Nicola Wills, Shelby Williams
Viktor Banka, Alexander Burton, Claudio
Cangialosi, Brent Daneels, Tom de Jager,
Daniel Domenech, Hector Ferrer, Matt
Foley, Alain Honorez*, Mikio Kato,
Gary Lecoutre, Philippe Lens, Laurie
McSherry-Gray, Juliano Nunes, Raymond
Pinto, Oscar Ramos*, Sébastien Tassin,
Wim Vanlessen, Teun van Roosmalen,
Enrico Vanroose, James Waddell: dans
*gastdanser

**leerlinge Koninklijke Balletschool Antwerpen

Jan Schweiger: muzikale leiding
Amel Brahim-Djelloul: sopraan
Simon Schmidt: bariton

HERMESensemble:
Karin de Fleyt: fluit
Peter Merckx: klarinet
Wibert Aerts: viool
Marc Tooten: altviool
Stijn Saveniers: cello
Freija De Mol: contrabas
Simon Haspeslagh: hoorn
Annelies Focquaert: harmonium
Bassem Alkhouri: qanun

Koor Opera Vlaanderen o.l.v.

Jan Schweiger: koor

Kinderkoor Opera Vlaanderen o.l.v.

Hendrik Derolez: kinderkoor

—

Ballet Vlaanderen: dans
Sidi Larbi Cherkaoui: artistiek directeur
Tamas Moricz: artistiek co-directeur
Christiane Marchant: eerste balletmeester
Olivier Patey: balletmeester
Gabor Kapin: balletmeester
Johan Bielen: productiedirecteur
Koenraad Hulselmans: hoofd productie
Pritt Kripson: voorstellingsleider
Albina Skvirskaya: pianorepetitor
Dirk Van Oerle: toneelmeester, pianorepetitor
Steven Verachtert: balletinspiciënt
Mieke Vanderhaeghen: technisch
productieleider
Kris Willems: toneelmeester, reisverantwoor-
delijke techniek
Eddy De Meyere, Patrick Engels,
Stijn Van Buggenhout, Thomas
Jonckheeren: podiumtechniek
Bart Schram: klank
Marc Thiron, Erik Verdick,
Bruno Wittock: licht
Gerd Mariën: supervisor kleders
Lize Veraghtert, Trees Veraghtert,
Inge Van Den Bogaert, Maya Peeters,
Veronique Hendricks, Charlotte
Van De Velde: kleedsters
Sabrina Hamels, Ingvild Bauweraerts,
Rebecca Despeghel: kap & grime

Guido Spruyt: manager muziekdepartement

Jan De Bie, Marijke Boudeweel:
koorinspiciënt

Sarah Vermeyen: productieleiding
HERMESensemble

— pauze —

in het kader van Dag van de Dans

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen
van Bloemblad.

Is gelukkig zijn een rimpelloos leven leiden?

Aantekeningen bij Jonah Bokaers *Shahrazad*

Van eigenaam tot (oorlogs-)gebied

Mochten we vandaag de ideale *Shahrazad* willen vinden en daarvoor een gigantische casting organiseren, wie zou zij dan zijn? Ongetwijfeld een meervoudig wezen, zowel vrouw als man. En als we haar herkennen, zou ze verlost zijn van de kleren die ze al te lang draagt, stammend uit de tijd toen de koloniale verbeeldingskracht modes bedacht naarmate ze de geest steeds meer kooide. Ik herinner mij het lange plan-séquence waarmee *Salaam Cinema* – een documentaire over de liefde voor de film – van de Iraniër Mohsen Makhmalbaf begint. Na een oproep om te komen meespelen, vormt er zich vóór de studio een oneindig lange rij toekomstige acteurs, mannen en vrouwen van alle leeftijden. Het hele volk is hier aanwezig, klaar om te spelen, gedreven door het verlangen de werkelijkheid uit te spreken en te overstijgen, in een epische scène die onmiddellijk gevolgd wordt door enorm ontroerende individuele audities waarin de mensen eerst en vooral hun naam moeten zeggen.

Door *Shahrazad* anders te schrijven dan Nicolay Rimsky-Korsakov dat deed, grijpen we terug naar de uitspraak van deze Perzische naam zonder eerst te kijken hoe de geleerden uit het Franse Keizerrijk hem schreven. Een klank, gehoord en weergegeven door het oor, die vertrekt als een pijl, niet langer vertraagd door het heupwiegen van valse accenten en de geveinsde koketterie van de e op het einde. *Shahrazad*: zo zou men de naam op dit moment overal ter wereld moeten schrijven; de ouders van een dochtertje geboren in New Mexico zouden hem zo kunnen spellen voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Bagdad is de stad waar *Shahrazad*, de heldin van *Duizend-en-een-nacht*, vandaan komt. Ze is een adellijke vrouw met een vrij veel voorkomende voornaam die in het Oud-

Perzisch ‘stedelinge’ betekent, of ‘vrouw die de stad bezet’, of ‘burgeres’. Iedereen weet wat de hoofdstad van Irak en de streek eromheen nu geworden zijn: een gebied dat men opnieuw moet uitvinden na de oorlogen die geprobeerd hebben het van de kaart te vegen.

Nieuwe steden

Schrijver Italo Calvino schetst in zijn *De Onzichtbare Steden* de gemoedstoestand van een keizer aan het einde van zijn heerschappij, die geen enkele hoop meer koestert. Koeblai Khan, een vorst die ontelbare overwinningen behaalde, is de macht beu, hij is zwaarmoedig en opvliegend. Hij heeft de befaamde avonturier Marco Polo in dienst genomen om zijn rijk voor hem te beschrijven, om er de inventaris van op te maken. De gewiekste Venetiaan dist een ingebeeld aardrijkskundig overzicht op van het Mongoolse Keizerrijk om Koeblai Khan te verstrooien, om hem te doen hunkeren naar de gebieden die hij vroeger heeft veroverd, als in een tweede huwelijk. In plaats van te beschrijven, gooit hij dingen om, verzint hij organische, rekbare, grillige steden, allemaal bijzonder, nog amper redelijk te noemen, en ze dragen allemaal een vrouwennaam ...

Stellen we ons even voor dat *Shahrazad* een van de steden van dat herschapen land is. Als we de auteur en zijn spel willen imiteren, zou dit in de voorstelling van vanavond een stad zijn waar vlammen de flanken van de honden strelen, waar men door vliegen achtervolgd moet rennen om te ontsnappen aan de eigen gedaanteverandering of aan de dood. In *Shahrazad* noemt men zwart rood, in een taal die bestaat uit woordeloze beelden; zwart is er een uitbarsting, vlees dat steenkolen beenderen blootlegt. Om zijn doden te begraven komt het volk van *Shahrazad*

’s nachts buiten en legt het de lichamen, ontruikt aan onzichtbare snijtanden, neer daar waar fragmenten van oude verhalen tevoorschijn komen, gebroken tabletten in het zand die, tegen elkaar aan gelegd, de puzzels vormen waarin het zijn toekomst leest. Calvino kiest in *De Onzichtbare Steden* voor een benadering van de geschiedenis en de topologie van de Oriënt die de imperialistische berekening en het oppervlakkige tot fetisj verheffen de rug toekeert. Hij geeft ons zin om de werkelijkheid gedurfd om te buigen en, omdat de kennis de vrije teugel krijgt, opent hij de ogen die gericht zijn op het elders en keert hij ze af van de vaste begrippen uit het officiële onderwijs. De verdienste van *De Onzichtbare Steden* als literaire onderneming is het verheerlijken van de verbeelding op zich, net zoals de auteur dat doet; ze belichaamt de mogelijkheid alles in woorden om te zetten. Calvino slaagt er schitterend in niet in de stijl oefening te blijven steken; hij vangt ons in de net-ten van zijn opzet, leert ons willoos de verhaallijn te volgen die hij uittekent, doet ons inzien dat de verteller altijd zijn eigen onderwerp is en dat het onderwerp van *Shahrazad* dus enkel zichzelf is, zij die aan het woord is.

Tot de laatste ademtocht

In deze verpersoonlijking van de woorden wordt *Shahrazad* een literair principe. Haar verhalende functie – drie jaar lang verhalen vertellen die ‘in slaap wiegen’ om haar eigen leven te redden en dat van andere vrouwen die gevangen zitten in de woede van een wraakzuchtige vorst – doet haar verstarren in een handeling die voor altijd haar identiteit zal uitmaken. Voor de toekomstige generaties is dit fictieve personage het symbool van de handeling zelf, dus van het vertellen van verhalen. *Shahrazad* spreekt terwijl ze in het duister van

haar slapeloze nachten staart tot ze er blind van wordt: ze is Homerus, ze behoort tot alle geslachten tegelijk, ze is niet langer de erotische fantasie van de oriëntalisten – ze is de romanschrijver, zijn DNA. Ze spreekt vanuit een onderliggende zone, zoals Gregor Samsa in Kafka’s *De Gedaanteverwisseling*; ze zwemt onder de waterlijn, de vernietiging trotserend, de rug gekromd in een veelzeggende spanning, deze vrouw die niet zwijgt.

‘Wie wil Shahrazad het zwijgen opleggen?’

Réza Barahéni is een Iraanse schrijver die in Toronto woont. De figuur van *Shahrazad* waart rond in zijn oeuvre. In *Shahrazad et son romancier, ou l’Auschwitz privé du Dr Shariffi* ontmoet schrijver Shariffi in de roman die hij schrijft voortdurend een vrouw, Azâdeh Khânom, terwijl ze eigenlijk zijn hoofdpersonage niet is; hij herkent haar ook in andere werken: in beelden van Rodin, op schilderijen van Picasso, in Dostojevski’s *Witte Nachten ...* Ze is vrouw en vertelster, maar ook de mogelijkheid zelf van het bestaan van fictie. Ze vervult ieders wens om te vertellen en zich een verhaal te laten vertellen, ieders verlangen om vóór de dood verteld te worden. Ondanks de folteringen die ze ondergaat en die leiden tot haar verdwijning, is Azâdeh Khânom in de tijd van de roman ook de persoon die ontsnapt aan toevalligheden, vrij om plots op te duiken, een aansporing tot schrijven.

Wie wil *Shahrazad* het zwijgen opleggen? Vermits zij de mogelijkheid belichaamt om over de werkelijkheid te getuigen en nieuwe verhalen te scheppen, zijn zij die geneigd zijn

haar te muilkorven diegenen die dichters en dromers blijven zien als af te maken honden. En ze beginnen met bibliotheken, theaters, musea en scholen te vernietigen, tegelijk met de hoop, vandaag meer dan ooit, van Mosoel tot Palmyra.

Dingen en mensen vernielen

De vertelster is meesteres van de tijd, ze blaast in de adem van wie naar haar luistert; de schrijver bezit dezelfde macht, hij organiseert een interpunctie die levens kan redden. Onderdrukking en literatuur sliepen altijd al in de takken van dezelfde boom, maar literatuur slaapt altijd maar met één oog dicht, en als zij haar langgerekt gezang inzet, zal iedereen het horen. Literatuur vraagt om zintuigen die op hun hoede zijn, om een waakzaam lichaam, de laatste wijkplaats als alles dreiging en vernieling is. Dit lichaam, dat van de verteller, is een drager van herinneringen. Michel Foucault zei het treffend in zijn lezing *Le corps utopique*: 'Het lichaam is het nulpunt van de wereld, waar wegen en ruimten elkaar kruisen. Het lichaam is nergens: het is in het hart van de wereld de kleine utopische kern van waaruit ik droom, spreek, vooruitga, mij inbeeld, de dingen op hun plaats zie en ze ook ontken door de onbestemde macht van de utopieën die ik bedenk. Mijn lichaam is als de Zonnestad, het heeft geen plaats, maar alle mogelijke, echte of utopische plekken ontspringen en verspreiden zich eruit.'

We weten dat de voorbije negentig jaar de lichamen, maar ook hun verhalen en hun mogelijkheden, op nooit eerder geziene, steeds systematischere manieren in gevaar werden gebracht, met verraderlijke oorlogen en dwingende propaganda. Het bombardement van Guernica op 26 april 1937 bracht daarin een symbolische kentering;

het was een bewuste beslissing om een niet-strategische plaats te vernietigen en hoofdzakelijk burgers uit te moorden, terwijl de oorlog al ten einde liep (in commentaren werd deze aanval 'terroristisch' genoemd – de eerste keer dat die term werd gebruikt). Wat in een dergelijk geval op de helling wordt gezet, bij die onzinnige aanslagen, volkerenmoorden, grootscheepse oorlogsverkrachtingen, vernielingen van bibliotheken, is ons vertrouwen, ons vermogen om samen te zijn, ons erfgoed en onze toekomst. In de 21e eeuw een bibliotheek in Irak in brand steken, betekent de intellectuele ontwikkeling van volledige generaties afremmen. Systematisch Bosnische of Tutsi-vrouwen verkrachten, betekent families generaties lang leed berokkenen. Het betekent de grond onder de voeten van de volkeren wegmaaien.

Lukas Einsele is een Duitse fotograaf en beeldend kunstenaar; zijn installatie *One Step Beyond* is van wezenlijk belang. Hij heeft de getuigenissen van slachtoffers van landmijnen in Angola, Afghanistan, Bosnië en Cambodja opgenomen en gefotografeerd. Bij elk portret heeft hij de technische fiche en de verkoopargumenten voor de betrokken landmijn gevoegd, om het cynisme van deze misdadige handel aan te klagen. Landmijnen zijn zo weerzinwekkend omdat ze de mensen niet doden, maar voor de rest van hun leven verminken. Ze liggen verspreid in gebieden waar het niet langer oorlog is, soms zijn de slachtoffers zelfs pas na het einde van de oorlog geboren, misschien zijn degenen die de landmijnen er gelegd hebben ondertussen dood of opnieuw gewone burgers geworden. Van wie is het Angolese kind dat een been verliest het slachtoffer? Wat weet het over de oorlog die het nooit heeft meegemaakt? Zijn vijand heeft niet langer een lichaam of een

gezicht. Mensen worden opgeblazen door die mijnen terwijl ze gaan spelen, werken of studeren. Het slachtoffer wordt de bewaarder van de mijn, ontvangt ze; het verloren ledemaat getuigt dus van een absurd verhaal zonder kop noch staart, zonder enige logica. De verdubbeling van het leed is hier een feit, want de verwonding berooft het slachtoffer van zijn eigen lotsbestemming en vervaardigt een tegengestelde herinnering, onzinnig en uiterst zichtbaar. Door die verhalen uit te lokken en er gestalte aan te geven, helpt Einsele de slachtoffers opnieuw zelf de controle over hun tijd te krijgen. In zijn werk weerklinkt de adem van deze 'Shahrazads' op zoek naar hoop.

Youness Anzane

TIP

Voor wie niet genoeg krijgt van het verhaal van *Duizend-en-een-nacht*: op donderdag 4 mei speelt huisorkest Anima Eterna Brugge Rimsky-Korsakovs *Sheherazade*. Info en tickets: www.concertgebouw.be

'Rouwen is dansen'

Sidi Larbi Cherkaoui over *Requiem*

Wat was voor u het uitgangspunt voor *Requiem*?

Ik heb een vloeiend gebed gecreëerd voor *Requiem* dat herhaald wordt als een mantra. Het gebed wordt via de dansers doorgegeven. Aki Saito is de eerste danseres die dat op een heel harde manier in het begin poneert. Daarna wordt het altijd zachter en zachter en ook vloeiender. Het wordt ook onduidelijker, totdat het op het einde allemaal door elkaar loopt. Je ziet een evolutie. In het eerste duet is het allemaal nog scherp. In het volgende duet is het veel statischer. Daarna wordt het veel wilder. Er is een evolutie waarbij het eerste duet echt op het scherp van de snee wordt gedanst en bij het laatste duet de danseres er bijna levenloos bijstaat. Het is leuk om te spelen met die energie, van een lichaam met leven in zich en een lichaam zonder leven. De symboliek erachter is dat het een intuïtieve manier van bidden is, op een vloeiende manier. Zoals mensen hun handen bij elkaar plaatsen om te bidden, zo wou ik mijn eigen voorstel maken.

Intuïtief grijpt u daarvoor naar gebedsvormen die eerder uit het Oosten stammen?

Ik denk het niet. Het is iets heel universeels. Een mensenlichaam heeft over de hele wereld dezelfde neigingen. In Korea, waar het boeddhisme de godsdienst is, bidden ze bijna op dezelfde manier als in het Midden-Oosten. Zelfs in het zuiden van Italië zitten katholieken soms op hun knieën. Het idee van op je knieën te gaan, je handen op de vloer te leggen, je hand op het hart te leggen of ze bij elkaar te vouwen, de handen in de lucht te werpen, dat zijn universele gebaren. Ik denk niet dat er een oosterse of een westerse manier is. Het is gewoon eigen aan de mens. Ik wil die verschillende bidposities door elkaar laten vloeien, waardoor er een soort van groots gebed tot stand komt. Een bewegend

gebed, een gebed dat danst. Omdat ik echt geloof dat het verwerken van een trauma of van verdriet een fysieke bedoening is. Je moet in beweging gaan. Rouwen is dansen. Ik denk dat we moeten dansen om te rouwen.

Hoe ziet u dat fysieke in het rouwen?

Er zijn in bepaalde culturen dames die huilen om het verdriet van iedereen te vertalen in iets fysieks. Sommige mensen blokkeren en kunnen niet huilen, daarom worden er mensen in dienst genomen om voor de hele familie te huilen. Zulke dingen vind ik ongelooflijk sterk. Het idee dat er een ritueel is, bijna een opvoering van het verdriet. Ik vond dat ook heel sterk toen ik voor het eerst in mijn leven op een begrafenis was. Hoe zo'n begrafenis in de kerk eigenlijk heel gechoreografeerd is: het brengen van de kist, de laatste groet, hoe alle familieleden je hun medeleven komen betuigen. Dat is het ergste moment, wanneer iedereen je een hand komt geven en 'innige deelneming' zegt. Ik kon niet meer stoppen met huilen, zo pijnlijk is het om te beseffen dat al die mensen tijd maakten om tegen jou te zeggen: 'Innige Deelneming'. Je wordt overweldigd door het aantal mensen die met je meevoelen. Plots wordt je verdriet erg concreet. Daarvoor kan je nog denken: 'ze is niet echt weg'. Dat waren van die momenten waarop ik dacht: 'Ik begrijp nog niets van het rouwproces'. Rouwen is een kunst.

Mensen rouwen door dingen kapot te slaan en dingen weg te duwen. Ik herinner mij een moeder die haar kind kwijt was en die echt begon te slaan op haar eigen familieleden. Haar vuist op de borst van een ander persoon. Dat is een heel fysieke manier van rouwen. Het is echt overweg leren gaan met verlies. We zijn daar heel slecht in. Het is soms zo extreem, je kan er niet van weglopen. Je kan niet doen alsof. Er zijn heel veel mensen die

de pijn van het verlies weten uit te stellen. Toen mijn vader gestorven was, heb ik een hele dag gedaan alsof er niets aan de hand was met mij. Maar dan opeens midden in een dansles kon ik niet meer stoppen met huilen. De lerares vroeg dan ook wat er mis was. Ze begreep dan ook niet waarom ik in de les was, ze vond dat ik naar huis moest om het te verwerken. Maar voor mij was verder dansen de manier om het te verwerken. Maar het werd me opeens te veel. Het overmande mij. Ik had dat niet verwacht, ik dacht dat ik het kon plaatsen. Het verliezen van een ander, maar toch het gevoel hebben een stuk van jezelf kwijt te zijn. De zus van een vriend van mij had zelfmoord gepleegd. Toen hij mij dat zei, was mijn reflex hem heel hard vast te nemen. Om te zeggen: 'Jij bent er nog, ik hou je vast'. Ik had zo het gevoel dat hij in rook zou opgaan. Het idee van elkaar fysiek vast te houden en elkaar te troosten door fysiek contact is ongelooflijk belangrijk.

In uw *Requiem*, zien we doorheen de voorstelling een figuur die een heel eigen karakter lijkt te hebben, gedanst door principal Aki Saito?

Aki is voor mij eigenlijk zoals de dood die tussen die figuren beweegt. Het is ook niet duidelijk wie eigenlijk die figuren zijn, zijn het geesten, engelen of toch mensen? Het is een abstracte realiteit op de scène. Niets wordt uitgelegd. Er is enkel het rouwproces dat zich in beweging zet via die gebedsbewegingen die eigenlijk een dans worden. Ik voel dat zij een beetje de engel des doods is. Als zij iemand aanraakt, is het gedaan. Maar misschien is dat ook het begin van een nieuwe reis. Een reis naar het paradijs of naar een andere realiteit. Er zit in het *Requiem* ook iets heel hoopvol. In de muziek zijn er momenten dat je echt voelt dat 'als ik er niet meer ben, dan ben ik wel ergens anders'. Ik vind het heel

mooi om collectief in te beelden dat er een betere plek is. Als iemand hier verdwijnt, dat die doorreist naar een betere plek.

In wat voor ruimtes bewegen de figuren?

Het decor is heel abstract, maar het heeft ook wel iets weg van heel veel ramen of deuren die allemaal open staan. Ze zijn allemaal zo verbonden dat het eigenlijk het idee geeft van verschillende openingen, verschillende mogelijkheden om naar iets te kijken. De zangers kunnen zowel degene zijn die bekeken worden als degene die kijken. Als je kijkt naar het decor heb je het gevoel dat het allemaal kaders zijn die door elkaar lopen. Als een raam op de wereld, maar eigenlijk zoveel ramen op de wereld dat je niets meer ziet. Ze staan allemaal naast, op en door elkaar. Daardoor heb je een enge visie van de wereld, je hebt te veel mogelijkheden. Op het moment dat je iets verliest, ben je zwakker. En als je op een zwakke plek staat, voel je dat alle blikken op jou gericht zijn. Er is een soort van naaktheid die soms de pijn nog erger maakt. Ik herinner mij bijvoorbeeld dat ik aan het huilen was, maar ik herinner mij ook het vreemde gevoel van 'ik kan dit niet tegenhouden' en 'ik kan mijn tranen niet bedwingen'. Iedereen ziet mij huilen en ik kan niet stoppen. Je voelt je dus van alle kanten bekeken.

Is *Requiem* voor u een erg persoonlijk werk?

Ik heb heel veel mensen verloren in mijn leven. Mijn tante is gestorven toen ik ongeveer 13 jaar oud was, mijn grootvader is gestorven toen ik 16 was en mijn vader toen ik 19 jaar was. Er zijn momenten in mijn leven waarbij dat verlies heel concreet aanwezig was. Nochtans ben ik maar naar één begrafenis gegaan. Dat was de begrafenis van de partner van mijn moeder. Het is op dat moment dat ik besepte wat ik gemist heb bij de andere

sterfgevallen in mijn familie. Ik liep weg van het idee van een begrafenis, ik wou dat niet meemaken omdat ik daarvoor te ontvankelijk ben. Maar langs de andere kant besepte ik dat ik mijzelf met die concreetheid moest confronteren, dat ik moest leren rouwen. Dat ik mijzelf moest overgeven aan dat gevoel en er verantwoordelijkheid voor moest opnemen. In veel werken die ik heb gemaakt, komt er een begrafenis voor. In zekere zin is dat omdat ik elke keer opnieuw probeer die familieleden te begraven, dat ritueel zelf in handen te nemen. Als mijn vader sterft, ben ik het fysieke contact met hem kwijt, maar mijn verbinding met hem zal altijd blijven. Je blijft verder bestaan in de harten van de mensen.

Requiem

Een nieuwe versie van Gabriel Faurés Requiem door Wim Henderickx (WH)

Introductie (WH)

I. Introïtus en Kyrie

Requiem eternam dona eis Domine,
et lux perpetua luceat eis.

*Geef rust, o Heer, geef uw vrede aan de doden en dat
het eeuwig licht over allen schijnen mag.*

Te decet hymnus, Deus, in Sion,
et tibi reddetur votum in Jerusalem.
Exaudi orationem meam,
ad te omnis caro veniet.

*U komt de lofzang toe, o Heer, in Sion,
aan u het offer in Jeruzalem.
Verhoor ons smeken, Heer
want alle leven keert tot u terug.*

Kyrie eleison,
Christe eleison,
Kyrie eleison.

*Heer ontferm U over ons,
Christus ontferm U over ons,
Heer ontferm U over ons.*

II. Offertorium

O Domine Jesu Christe, Rex gloriae,

Heer Jezus Christus, Koning der heerlijkheid,

libera animas defunctorum de poenis inferni,
et de profundo lacu.

*bevrijd de zielen van alle gelovige overledenen van de
straffen van de hel en van de diepe afgrond.*

O Domine Jesu Christe, Rex gloriae,

Heer Jezus Christus, Koning der heerlijkheid,

libera animas defunctorum de ore leonis,
ne absorbeat Tartarus,
ne cadant in obscurum.

*Bevrijd hen uit de muil van de leeuw,
opdat de onderwereld hen niet verslindelde,
en zij niet in de duisternis vallen.*

Hostias et preces tibi, Domine, laudis offerimus:
tu suscipe pro animabus illis,
quarum hodie memoriam facimus.
Fac eas, Domine, de morte transire ad vitam.
Quam olim Abrahae promisisti,
et semini ejus.

*Offeranden en gebeden van lof brengen wij U, Heer:
neem ze aan voor de zielen van hen
die wij vandaag gedenken.
Laat hen Heer, van de dood overgaan naar het leven.
Zoals Gij voorheen aan Abraham heeft beloofd en aan
zijn nageslacht.*

O Domine Jesu Christe, Rex gloria,
libera animas defunctorum de poenis inferni,
et de profundo lacu.
Amen.

*Heer Jezus Christus, Koning der heerlijkheid,
bevrijd de zielen van alle gelovige overledenen van
de straffen van de hel en van de diepe afgrond.
Amen.*

III. Sanctus

Sanctus Dominus Deus Sabaoth!
Pleni sunt coeli et terra gloria tua.

*Heilige Heer God der heerscharen!
Vol zijn de hemelen en aarde van uw heerlijkheid.*

Hosanna in excelsis!

Hosanna in den hoge!

IV. Pie Jesu

Pie Jesu, Domine, Dona eis sempiternam requiem.

*Barmhartige Jezus, Heer, geef hen rust.
geef hen eeuwige rust.*

Lament (WH)

V. (a) Agnus Dei

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona eis requiem.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona eis, sempiternam requiem.

*Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt,
geef hen rust.
Lam God, dat de zonden der wereld wegneemt,
geef hen de eeuwige rust.*

Lux aeterna luceat eis, Domine.

Laat het eeuwig licht op hen schijnen, o Heer.

Cum sanctis tuis in aeternum,
quia pius es.

*Voor eeuwig bij uw heiligen,
voor uw waardigheid genadig.*

Interlude 1 (WH)

V. (b) Agnus Dei

Requiem eternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.

*Geef rust, o Heer, geef hen eeuwige rust
en dat het eeuwig licht over allen schijnen mag.*

VI. (a) Libera Me

Libera me, Domine, de morte aeterna,
in die illa tremenda,
quando coeli movendi sunt et terra:
dum veneris judicare saeculum per ignem.

*Bevrijd mij, Heer, van de eeuwige dood,
op die verschrikkelijke dag,
wanneer hemel en aarde zullen wankelen,
wanneer U met vuur de eeuwigheid komt oordelen.*

Tremens factus sum ego et timeo,
dum discussio venerit, atque ventura ira.

*Bang ben ik geworden en ik vrees,
wanneer het oordeel zal komen en de toorn nabij is.*

Dies illa, dies irae,
calamitatis et miseriae,
dies illa, dies magna
et amara valde.

*Die dag, dag van toorn,
van rampspoed en ellende.
Die dag, lange
en zeer bittere dag.*

Biografieën

Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.

Interlude 2 (WH)

VI. (b) Libera Me

Libera Me
Libera Me

Libera me, Domine, de morte aeterna,
in die illa tremenda,
Quando caeli movendi sunt et terra.
dum veneris judicare saeculum per ignem.

Interlude 3 (WH)

Libera Me
Domine

VII. In Paradisum

In paradisum deducant angeli, in tuo adventu
suscipiant te martyres et perducant te in civitatem
sanctam Jerusalem.

Chorus angelorum te suscipiat,
et cum Lazaro quondam paupere,
aeternam habeas requiem.

Epiloog (WH)

Requiem eternam
Domine

*Geef rust, o Heer, geef hen eeuwige rust
en dat het eeuwige licht over allen schijnen mag.*

*Bevrijd mij
Bevrijd mij*

*Bevrijd mij, Heer, van de eeuwige dood,
op die verschrikkelijke dag,
wanneer hemel en aarde zullen wankelen,
wanneer U met vuur de eeuwigheid komt oordelen.*

*Bevrijd mij
Heer*

*In het paradijs geleiden u de engelen,
dat bij uw aankomst u ontvangen de martelaren. Zij
geleiden u naar de heilige stad Jeruzalem.*

*Moge het engelenkoor u ontvangen
en moge u evenals Lazarus, ooit zo arm,
eeuwige rust hebben.*

Eeuwige rust

De Belgisch-Marokkaanse choreograaf en danser Sidi Larbi Cherkaoui (BE) creëerde zijn eerste choreografieën bij les ballets C de la B en maakte verder werk voor onder andere Les Ballets de Monte-Carlo, het ballet van de Grand Théâtre de Genève, het Nationale Ballet (Amsterdam), de Martha Graham Dance Company en het balletgezelschap van de Opera van Göteborg, Zweden. In 2007 was hij de eerste curator van het internationaal festival December Dance in Brugge. Hij was in residentie bij Het Toneelhuis (2006-09) en is sinds 2008 verbonden aan Sadler's Wells in Londen als associate artist. In 2010 richtte hij zijn eigen gezelschap Eastman op waarvoor hij talloze werken creëerde met wereldwijd succes. *Babe*^(words) was de eerste productie binnen Eastman. In 2012 ging *Puz/zle* in première op het Festival van Avignon, een voorstelling met 11 dansers, het Corsicaanse mannenkoor A Filetta, de Libanese zangeres Fadia Tomb El-Hage en de Japanse muzikant Kazunari Abe. Dat jaar verzorgde hij ook de choreografie voor *Anna Karenina*, de film van Joe Wright met Keira Knightley en Jude Law. Hij creëerde als choreograaf verder onder andere *Sutra*, *Tezuka*, *4D*, *Noetic*, *Fractus V*, *GENESIS*, *mìlonga*, *Icon* en *Qutb*, een voorstelling voor topdanseres Natalia Osipova. Hij stond in voor de choreografie van de opera's *Das Rheingold* en *Siegfried* (regie: Guy Cassiers) in Berlijn en Milaan en maakte voor het Ballet de l'Opéra de Paris in 2013 *Boléro* met Damien Jalet en Marina Abramović en in 2016 delen van een nieuwe *Notenkraker* (Tchaikovsky) in collaboratie met choreografen Édouard Lock en Arthur Pita. Voor het Stuttgarter Ballett maakte hij een nieuwe *Vuurvogel* (Stravinsky), voor De Munt creëerde hij de opera *Shell Shock* (Nick Cave) en voor de Opera van München de barokopera *Les Indes Galantes* (Rameau). Sidi Larbi Cherkaoui put voor zijn creaties uit verschillende dansstijlen en laat

zich inspireren door verschillende culturen. Thema's als identiteit, intermenselijke en interculturele dialoog zijn kenmerkend voor Cherkaoui's oeuvre, steeds ingebed in een hedendaagse realiteit en doordrongen van een grote spiritualiteit. Sidi Larbi Cherkaoui is sinds 2015 artistiek directeur van Ballet Vlaanderen, waarvoor hij *Fall*, *Exhibition* en *Requiem* creëerde.

Jonah Bokaer (USA) is actief als choreograaf en als beeldend kunstenaar sinds 2002. Hij is de auteur van 55 kunstwerken in een breed spectrum van media (dans, video, tekenkunst, motion capture, interactieve installaties, mobiele applicaties en film). Bokaer's werk werd geproduceerd over de hele wereld: Jacob's Pillow Dance Festival, Festival d'Avignon, Spoleto Festival, La Triennale di Milano en SOLUNA International Music and Arts Festival. Bokaer performde in het Guggenheim Museum, MoMA PS1 en het New Museum in New York City. Bokaer werkte samen met kunstenaars zoals Lynda Benglis, Anne Carson, Merce Cunningham, Robert Gober, Anthony McCall, Tino Sehgal, Lee Ufan (Guggenheim Retrospective 2011) en Robert Wilson. Als choreograaf voor Robert Wilson creëerde hij zes opera's waaronder *Faust* (Poolse Nationale Opera), *Aïda* (Teatro dell' Opera di Roma) en *On the Beach* (The Baryshnikov Arts Center). Bokaer werkte samen met Daniel Arsham voor negen avondvullende werken sinds 2007. In 2015 kreeg hij de United States Artists Fellowship in Choreography en werd hij benoemd tot John Simon Guggenheim Memorial Fellow in Choreography. In 2016 won hij de Civitella Ranieri Foundation Fellowship in Italië (categorie Visual Arts). Tijdens het Next Wave Festival 2016 werd hij benoemd tot een van de Resident Fellows aan het NYU Center for Ballet and the Arts.

Wim Henderickx (BE) studeerde compositie aan het conservatorium van Antwerpen bij Willem Kersters en behaalde er eerste prijzen voor slagwerk, harmonie, contrapunt, fuga en compositie. Hij woonde eveneens verschillende malen de Internationale Ferienkurse für Neue Musik in Darmstadt bij en volgde sonologiestudies aan het IRCAM in Parijs en aan het Conservatorium in Den Haag. Henderickx was jarenlang paukenist van de Beethoven Academie en het Eugène Ysaÿe-ensemble. Vandaag doceert hij muziekschrijftuur, muziekanalyse en compositie aan het conservatorium van Antwerpen en aan het Lemmensinstituut te Leuven. Als componist schreef hij kamermuziek, orkestwerken en opera. Zijn werk werd verschillende malen bekroond in binnen- en buitenland. Zijn partituren worden gekenmerkt door een solide bouw, wisselende kleursonoriteiten en een intense expressiekracht. Buitenmuzikale impulsen stimuleren zijn componeren. Evoluerend van een atonale schrijfwijze in de lijn van de tweede Weense school over composities met een obsederende ritmiek onder invloed van Igor Stravinsky, wordt zijn muziek vanaf 1989 sterk beïnvloed door etnische, niet-westerse culturen. Zijn fascinatie hiervoor heeft ertoe geleid dat zijn werk vanaf dan geïnspireerd wordt door oosterse muziek en filosofie. Dat blijkt uit composities als *Mysterium* (1989) voor 10 blazers, *Maya* (=illusie, 1990) voor klarinet, *Om* (=boeddhistische oerklank, 1992) voor strijkkwartet en *Dawn* (op tekst van Kahlil Gibran, 1992) voor mezzosopraan en ensemble. Dit alles mondde uit in de Raga-cyclus: *Raga I* (1994) voor percussie en orkest, *Raga II* (1995) voor orkest en *Raga III* (1995) voor altviool en orkest, telkens geïnspireerd door de Indische raga. In maart 2000 volgde een nieuwe stap met de creatie van zijn opera *Triumph of Spirit over Matter* door

Muziektheater Transparant, deSingel en De Munt. Bij Megadisc verscheen ondertussen een cd met zijn 3 Raga's uitgevoerd door deFilharmonie onder leiding van Grant Llewellyn.

HERMESensemble (BE) is een Antwerps collectief voor hedendaagse muziek en kunst. Het repertoire en de uitvoeringspraktijk van de klassieke avant-garde vormen het startpunt van de producties, maar het ensemble streeft er bewust naar artistieke grenzen te verleggen. Enerzijds zoekt het confrontaties op met oude muziek, pop- en niet-westerse muziek, anderzijds onderzoekt het synergiën met andere disciplines zoals (muziek)theater, beeldende kunsten, video, film en multimedia. Veel van de concerten worden door een expliciet visueel karakter gekenmerkt, zoals de projecten met historische pellicules. Vaak vinden ze plaats op bijzondere, passende locaties, zoals in een industriële architectuur of in een tentoonstelling. HERMESensemble ontwikkelt een expertise in de hedendaagse muzikale expressie door onderzoek naar de uitvoeringspraxis van onder meer de Amerikaanse, Belgische, Duitse, Franse en Italiaanse avant-garde. Het presenteert en creëert eigentijds werk van diverse internationaal gereputeerde componisten en kunstenaars, meestal in nauwe persoonlijke samenwerking. Daarnaast is het promoten van jong talent van eigen bodem een prioriteit, en vormt het creëren van nieuw Vlaams werk een constante in het activiteitenscala van het ensemble. HERMESensemble wordt ondersteund door de Vlaamse Gemeenschap.

sopraan

Christa Biesemans
Nam Hee Kim
Chia Fen Wu
Wineke Van Lammeren*
Dagmara Dobrowolska
Nadlada Thamtanakom*
Rachael mcCall
Laura Gils
Bea Desmet
Herlinde Van den Bossche*

alt

Min Pauwels
Sandra Paelinck
Els Van Daele
Vera Van Melckebeke*
Marioara Pop*
Myriam Hordies
Birgit Langenhuysen
Greetje Borst
Marta Babic

tenor

Jacob Hoekstra
Ronny Demetsenaere
William Helliwell
Anar Baghirov*
José Pizarro*
Jonathan Raman*
Maarten Heirman
Davy Smets
Erik Dello
Rudy Bakeland

bas

Patrick Cromheeke
Thierry Vallier

Simon Schmidt
Guido Verbelen
Mark Gough
Thomas Mürk
Jung Kun Oh
Onno Pels
Marc Raes
Yu Hsiang Hsieh

Elewout Acke
Florian Acke
Marjolein Acke
Fien Baeck
Maria Bezverkhni
Alexander Blansaer
Sebe Cabuy
Noa Calluy
Merel De Coorde
Indi De Mol
Andreas De Weert
Lasse Delvaux
Hannah Duval
Manuela Elbaum
Nore Gesquiere
Remus Gesquiere
Stella Grauls
Nicolás Holemans Pepermans
Gloria Huyghe
Marijke Joos
Jérôme Malfriet Velazquez
Klaas Moortgat
Maia Moortgat
Julien Peel
Paloma Prado Hernandez
Liliane Rabenou
Sverre Rous
Mathis Schellekens
Giulia Schoofs
Dayo Sette
Berend Soenen
Niels Soenen
Anna Tambuyser
Katrijn Van Cauwenberghe
Artjom van de Velde
Emily Van Grembergen
Alex Van Limbergen

Sarah Van Limbergen
Vladimir Verbeeck
Yana Woedstadt

*extra koor

di 06 & wo 07.06.17 / 20.00 / Albertpark
Primitive / Claire Croizé / Action Scénique
Met *Primitive* breekt choreografe Claire Croizé uit de klassieke theatersetting. Het is een bijzondere, dansante voorstelling op een unieke locatie. Drie jonge dansers zetten al hun vitaliteit in om hun lichamen in deze bijzondere omgeving tot zijn recht te laten komen.

vr 09.06.17 / 20.00 / Concertzaal scène
Feu / Etienne Guilloteau / Action Scénique & Zwerm
De inspiratiebron voor *Feu* is Sophocles' tragedie *Antigone*. Dit verhaal over het conflict tussen menselijke waarden en de wetten van de staat is ook nu nog actueel. Etienne Guilloteau vertaalt dit conflict naar een hedendaagse dansvoorstelling.

FOTOTENTOONSTELLING JEF BOES

American Identities

19.04.17 — 30.06.17

Jef Boes (*1983) werkt reeds een aantal jaar aan de trilogie *American Identities*. Hiervoor reisde hij meermaals door de VS. Omvergeblazen door het charisma van Obama reisde hij in 2012 door Iowa. Voor *De Morgen* maakte hij in het najaar van 2016 een roadtrip samen met journalist Koen Vidal en fotograaf Tim Coppens. Hij probeert in beelden te vatten waar het land van wakker ligt: armoede, huisvesting, geloof, wapendracht, veteranen, economische crisis ...

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT 17 ZAND 34 BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV